

Výzkumné a vývojové aktivity a další projekty v Národní knihovně ČR

Institucionální výzkum:

Rozvoj Národní knihovny České republiky jako výzkumné organizace

Doba řešení: 2016–2020

Koordinátor: Mgr. Adolf Knoll

Finanční podpora: MK ČR

URL: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/projekty-a-programy/nk-vyzkumna-organizace>

Národní knihovna České republiky (NK ČR) se řídila svou dlouhodobou koncepcí výzkumu a vývoje na léta 2018–2022. V roce 2018 dle pokynů Ministerstva kultury ČR zpracovala *Dlouhodobou koncepci rozvoje výzkumné organizace Národní knihovna České republiky na léta 2019–2023*. Tato koncepce byla vyhodnocena metodou peer review jako velmi dobrá a na jejím základě bude probíhat institucionální výzkum v uvedených pěti letech.

V souladu s původní koncepcí probíhalo v roce 2018 řešení v sedmi níže uvedených oblastech.

Oblast 1. Výzkum knižní kultury středověkých Čech

Odpovědný pracovník: PhDr. Kamil Boldan

Členové realizačního týmu se průběžně věnovali novému zpracování proveniencí středověkých rukopisů a inkunábulí uložených v NK ČR. Provedli průzkum provenienčních znaků zhruba stovky rukopisů z kmenového fondu (sign. odd. I–IV), stovky rukopisů pražské lobkowiczské knihovny a děčínské knihovny Thun-Hohensteinů (sign. odd. XXIII a XIX) a dále více než tři set svazků inkunábulí (celé sign. odd. 40). Členka řešitelského týmu Milada Svobodová se věnovala dějinám rukopisné sbírky pražské lobkowiczské knihovny, jejíž vědecký katalog připravuje. Publikovala studii *Sbírka rukopisů v zámecké knihovně Blankenheim na sklonku osmnáctého století* a do tisku odevzdala příspěvek o neznámé modlitební knize, kterou pro svého synovce počátkem 16. století opsala cisterciačka Geirtruyt Luchelgen z konventu Porta coeli ve Schweinheimu.

V rámci základního výzkumu knižní kultury pokračovala členka řešitelského týmu Renáta Modráková ve studiu středověkých rukopisů z klášterů benediktinek a jiných ženských řeholních institucí. Dílčí výsledky prezentovala na workshopu *Female Medieval Monasteries and Its Written Culture* pořádaném v Medingenu (Německo). Prováděla výzkum bohémikálních středověkých rukopisů ve Státní knihovně v Mnichově a v Rakouské národní knihovně ve Vídni. Kamil Boldan připravil a vydal rozsáhlou studii o dosud neznámém tisku z první české tiskárny činné od roku 1476 v Plzni. Jde o významný knihovědný objev, protože zatím poslední, sedmý tisk byl nalezen a publikován Václavem Hankou před více než 160 lety. Vedle toho se věnoval problematice uložení nejcennějších fondů NK ČR za druhé světové války a jejich evakuaci na hrad Karlštejn. Na stejné téma připravil i výstavu, která se uskutečnila v Klementinu na jaře 2019. V domácích a zahraničních pamětových institucích pokračoval v průzkumu původních majitelů dochovaných výtisků českých a moravských inkunábulí.

Oblast 2. Hudební věda

Garant řešení: Mgr. Zuzana Petrášková

V roce 2018 byly plněny úkoly všech čtyř projektem stanovených cílů. Pokračoval průzkum dosud nezpracovaných sbírek v kostele Povýšení sv. Kříže v Litomyšli a v kostele sv. Jana Křtitele v Teplicích, včetně předávání záznamů do databáze RISM. Některé hudebniny z kostela Povýšení sv. Kříže byly vybrány pro vydání novodobé edice.

Počet záznamů v databázi filigránů dosáhl výše 1 321; databáze je využívána spolupracovníky RISM i dalšími badateli na adrese: <http://aleph.nkp.cz/web/watermarks/intro.htm>. Byla certifikována *Metodika*

průzkumu filigránů na rukopisných hudebninách k určení jejich datece a je přístupná na adrese: <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-386766>.

Pokračovaly hloubkové revize a katalogizační práce na převodu papírové dokumentace sbírek již evidovaných v Souborném hudebním katalogu do mezinárodní databáze RISM. Probíhal archivní průzkum pro přípravu tematických katalogů zpracovaných sbírek z fondu NK ČR, a to provenience dr. Ludvíka Hornova, Barnabase Weise a zejména historie kostela v Kolči.

V Archivu Konzervatoře v Praze pokračuje zpracování sbírky hudebnin Elisy hraběnky Šlikové. Podařilo se vydat katalog sbírky hudebnin rodiny Clam-Gallas z Českého muzea hudby.

Průběžně probíhaly hloubkové revize záznamů v archivu hudebnin v Českém Krumlově, včetně předávání do databáze RISM. Všechny uložené záznamy jsou online přístupné na adrese: <http://opac.rism.info>.

Zuzana Petrášková a Štefánia Demská se zúčastnily kongresu mezinárodní asociace hudebních knihoven IAML v Lipsku. Spolupráce s mezinárodní redakcí RISM byla zaměřena na pracovní konzultace věnované zpracování tištěných hudebních dokumentů.

Oblast 3. Historické fondy Slovanské knihovny – průzkum, výzkum a zpřístupňování

Garant řešení: PhDr. Lukáš Babka

Předmětem oblasti je odborný rozvoj slavistické vědní disciplíny a slavistického knihovnictví, které v rámci NK ČR garantuje samostatný odbor Slovanská knihovna (SK). Cílem je odborný průzkum fondu historických rukopisů, starých tisků, kartografických a vizuálních sbírek ve fondu SK se zaměřením na provenienční znaky dokumentů za pomoci ex libris, razítek, marginálií, filigránů apod. a studium jevů objevených v průběhu průzkumu. Součástí cíle je kvalitní katalogizace historických dokumentů určených k digitalizaci v bázi SLK a převod katalogizačních záznamů do Manuscriptoria.

V rámci dílčího cíle koncepce připravila v roce 2018 Rita Lyons Kindlerová odborný článek *Judging Books by their Inscriptions: A Preliminary Examination of Some Ukrainian Early Printed Cyrillic Books Held in the Slavonic Library in Prague* věnující se třem unikátním starým cyrilským tiskům, které jsou součástí sbírky SK – *Apostolu* tiskaře Ivana Fedorova (Lvov, 1574), *Ostrožské bibli* téhož tiskaře (Ostroh, 1581) a *Euchologionu albo Molitoslovu*, tzv. Trebniku Petra Mohyly (Kyjev, 1646). Rukopis článku byl předán k recenznímu řízení do redakce odborného časopisu.

V rámci plnění další části dílčího cíle koncepce, kterou je vydání odborné publikace – čtvrtého dílu *Katalogu starých ruských tisků z fondů Slovanské knihovny tištěných azbukou* –, bylo prozkoumáno a rekatologizováno přibližně 100 knihovních jednotek. Šlo zejména o knihy vydané v letech 1796 a 1797 tvořící součást tzv. Smirdinovy knihovny (historické knihovny ruské literatury 18. a první poloviny 19. století). Souběžně s rekatologizací dokumentů v systému Aleph byly připraveny katalogizační záznamy v podobě, v jaké budou publikovány v připravovaném svazku. Kontinuálně probíhá průzkum dalších dokumentů a příprava odborného textu věnujícího se knižní kultuře v Rusku v období let 1796–1800.

Za účelem digitalizace a zpřístupnění v knihovně Manuscriptorium bylo prozkoumáno a dle příslušných parametrů zkatologizováno celkem šest historických rukopisů z fondu SK, které byly následně digitalizovány v rámci programu VISK 6.

Oblast 4. Zdokonalení virtuálního badatelského prostředí Manuscriptoria

Garant řešení: PhDr. Zdeněk Uhlíř

V roce 2018 byl v rámci institucionálního výzkumu vyvinut sofistikovaný nástroj pro vyhledávání v heterogenních datech (představujících cca 500 tisíc popisných záznamů z oblasti historických knižních fondů z různých zdrojů), který umožňuje respektovat heterogenitu těchto záznamů, jež se liší co do struktury, rozsahu a odborného zaměření informací, jakož i použitých jazyků a zároveň umožňuje při hledání zohledňovat nové badatelské potřeby koncových uživatelů. Byla provedena analýza aktuálních potřeb koncových uživatelů při vyhledávání ve virtuálním badatelském prostředí se zřetelem ke specifickým vlastnostem heterogenního informačního obsahu, jakož i analýza z hlediska jazykového. Dle závěrů obou analýz byl navržen způsob přípravy terciárních metadat pro potřeby vyhledávání, pravidla indexace obsahu a pravidla interpretace dotazů pro umožnění efektivního vyhledávání ve virtuálním badatelském prostředí. Jeho součástí je doporučený pracovní postup přípravy a následné pravidelné aktualizace vhodného setu vyhledávacích položek a pravidel pro jejich plnění s ohledem na aktuální

potřeby koncových uživatelů a na jazyková specifika obsahu a rovněž doporučení pro způsob vyhodnocování chování uživatelů při kladení úspěšných a neúspěšných dotazů. Součástí této aktivity byla i deduplikace evidenčních záznamů v katalogu Manuscriptoria.

Byl rovněž vytvořen nástroj k re-use obsahu EUROPEANA v Manuscriptoriu v bežešném virtuálním badatelském prostředí. Byla vyvinuta softwarová utilita pro třífázové těžení s využitím EUROPEANA API včetně konzultací a analýzy workflow při získávání přístupu k IIIF manifestům pomocí kombinace Search API a vytěžování záznamů přes OAI-PMH EUROPEANA, navržen workflow získávání přístupu k primárním metadatům komplexních digitálních dokumentů kombinací Search API a vytěžování záznamů v původních zdrojích, vypracována detailní technická specifikace předmětného softwaru. Software byl naprogramován a otestován. Pilotně byla připojena sbírka rukopisných zlomků Finské národní knihovny.

Rovněž byla vytvořena funkcionalita pro zařazení nového typu katalogového záznamu, jakož i komplexního digitálního dokumentu do Manuscriptoria. Byl navržen vhodný způsob vytěžování uživatelského obsahu, jeho začlenění do procesů agregace, indexace a zveřejňování podobně, jako je v Manuscriptoriu zpracováván a zpřístupňován obsah dodávaný obsahovými partnery. Výsledkem řešení je zavedení nového typu záznamu do katalogu a nového typu digitálního dokumentu do knihovny Manuscriptoria. Uživatelský obsah bude prezentován společně s agregovaným oficiálním obsahem, a navíc bude možné jej prezentovat v rámci navazujících systémů třetích stran, jako je např. EUROPEANA. V souvislosti s tím byl implementován crowdsourcing do procesů plnění databáze plných textů Manuscriptoria a byly integrovány nástroje pro tvorbu virtuálních dokumentů, virtuálních kolekcí, data articles, virtuálních výstav a virtuálních průvodců.

Byly konvertovány dávky dokumentů-starých tisků digitalizovaných ve spolupráci se společností Google (cca 20 500 jednotlivých komplexních digitálních dokumentů).

Koncem roku 2018 obsahovalo Manuscriptorium 402 167 evidenčních záznamů, jakož i 114 199 komplexních digitálních dokumentů.

Oblast 5. Nové metody zpřístupnění dat a metadat z webového archivu

Garant řešení: Mgr. Jaroslav Kvasnica

Oblast se zabývá potenciálním přínosem dat z webového archivu pro další vědecký výzkum. V roce 2017 byla vytvořena analýza akvizičních metod u webových archivů, vznik metadat a jejich zpřístupnění uživatelům, resp. badatelům. Výstupy analýzy posloužily jako podklady k vytvoření experimentální aplikace, pomocí které bude možné zpřístupnit metadata z webového archivu, která dosud nebyla volně přístupná. Tato aplikace byla v roce 2018 dokončena a dostala název Grainery. Grainery umožňuje pracovat s technickými a administrativními metadaty z webových archivů. Staví na metadatové specifikaci Grainery 0.35 pro webové archivy, která vznikala souběžně s vývojem aplikace. Metadatová specifikace vychází ze širších specifikací mezinárodního konsorcia webových archivů IIPC. Účelem aplikace je získávání, evidence a vizualizace technických a administrativních metadat, která se vztahují k jednotlivým sklizním až na úroveň kontejnerových formátů ARC/WARC. Umožňuje kurátorům a uživatelům pracovat s obsahem archivu na základě různých analýz metadat, například o původu, vzniku a objemu archivních dat. V aplikaci Grainery jsou evidovány realizované sklizně a seznam balíčků ve formátech ARC/WARC. Rozlišeny jsou dvě specifikace metadat – první náleží k popisu sklizně, druhá ke kontejnerovému formátu. Grainery se skládá ze dvou hlavních částí: extraktor metadat Extarc a prezentační vrstva (Grainery frontend). Komunikují společně přes NoSQL bázi (MongoDB) a přes formát JSON, který je definován právě technickou metadatovou specifikací Grainery.

Oblast 6. Dlouhodobá ochrana digitálních dokumentů

Garant řešení: Mgr. Zuzana Kvašová

Výzkum v oblasti dlouhodobé archivace pokračoval v roce 2018 v návaznosti na výstupy předchozího období. Na základě analýzy z roku 2017 věnující se změnám ve standardu PREMIS byla provedena analýza dopadu těchto změn na standardizaci NDK. Byly sledovány změny v názvu metadatových elementů, změny v plnění užívaných elementů a analyzovány nové funkce standardu, které by bylo možné ve standardizaci NDK využít. Rovněž bylo prozkoumáno využití standardu PREMIS ve vybraných zahraničních institucích jako zdroje pro inspiraci při dalším vývoji standardů NDK. Získané poznatky byly

publikovány v recenzovaném článku v časopisu *ProInflow*.

Výzkum v oblasti metadat pokračoval vydáním metodiky pro tvorbu SIP balíčků, jež obsahuje teoretickou část, která uživatele seznamuje s modelem OAIS, doporučenými digitalizačními formáty a metadatovými standardy doporučenými k užítí určenému společenství. V implementační části se metodika zabývá praktickými stránkami digitalizačního procesu od přípravy digitalizačního projektu, samotné digitalizace a s ní spojených parametrů k závěrečné kontrole kvality.

V podoblasti věnující se perzistentním identifikátorům byla vydána aktualizovaná metodika, která byla připravena na základě analýz minulého období. Proběhla celková revize textu, byly doplněny nové kapitoly a opraveny chyby a nejasnosti z předchozí verze. Rozšířena byla o nové kapitoly, např. kurátorské postupy nebo doporučení pro uživatele z řad čtenářů, obsahuje popis nových funkcionalit a doporučení pro nastavení komunikace s externími systémy přes aplikační rozhraní.

V nových oblastech věnujících se výzkumu digitální archivace elektronických publikací a stanovení mechanismů na plánování a vzdělávání v oblasti digitální archivace byly vytvořeny analýzy popisující výchozí stavy pro výzkum. Proběhl primární výzkum ohledně požadavků na komplexní validaci elektronických dokumentů s cílem určit, které části SIP balíčků jsou signifikantní z hlediska vytvoření validátoru. Taktéž byl pro budoucí použití vytvořen přehled a hodnocení vhodných nástrojů na identifikaci, charakterizaci a validaci digitálních dokumentů. Výstupem těchto výzkumů jsou dvě analýzy, které byly využity v rámci přípravy na vývoj komplexního validátoru pro elektronické publikace. Byla vytvořena analýza pojetí digitální archivace v koncepčních materiálech a nároků na jednotlivé instituce (jako základ zainteresovaných subjektů) s analýzou odborné komunity pro oblast digitální archivace.

Oblast 7. Vývoj nových postupů a metod ochrany historických i novodobých knihovních fondů

Garant řešení: Ing. Petra Vávrová, Ph.D.

V roce 2018 probíhaly činnosti spojené s průzkumem fyzického stavu novodobých knihovních fondů, zejména s úpravami formulářů centrální báze o nové karty záznamů (karty „Mechanické čištění“, „Restaurování“, „Konzervace“ a „Odkyselování“, které slouží k popisu detailních informací jednotlivých zásahů, jsou součástí historie každého exempláře a jejich vyplnění vyžaduje již odbornější znalosti a proškolení) a s úpravami manuálu pro průzkumníky; byla zdokonalována databáze a doplňován elektronický formulář na průzkum fyzického stavu svazků novodobých knihovních fondů, což vyplynulo z praktického využívání databáze. Proběhlo několik workshopů, kde byli pracovníci ostatních knihoven a kulturních institucí v ČR seznámeni s fungováním databáze a prováděním průzkumu fyzického stavu fondů a kde byli proškoleni na práci s databází, aby mohli ve svých institucích realizovat průzkum. Pracovníci OOKF zaškolili další nové pracovníky na průzkum fyzického stavu fondů v několika knihovnách, konzultovali uložení a manipulaci s knihovním fondem, např. v Hospitalu v Kuksu. Rovněž v roce 2018 byly prováděny specializované průzkumy historických knihovních fondů.

Dokončeny a MK ČR byly certifikovány tři metodiky pro využití v praxi: 1. *Příprava novodobých knihovních fondů na hromadné odkyselování a kontrola kvality po odkyselování – kritéria výběru a proces zpracování*; 2. *Metodika dokumentace fyzického stavu a různých typů poškození historických fondů, zpracování a evidence konzervátorských a restaurátorských průzkumů s využitím systému ResIS* a 3. *Metodika restaurování starých tisků před digitalizací*.

Z nejkyselejších prozkoumaných knih bylo vybráno 1 749 knih (téměř 1 223 kg knih), které byly prioritně odeslány na odkyselení a záchranu technologií PapersaveSwiss® do německého Aschau am Inn. Tyto nejkyselejší knihy byly vybrány právě na základě průzkumu fyzického stavu fondů a bylo nutné zasáhnout hromadnou metodou odkyselování – jinak ve došlo k nevratnému poškození a rozpadu papíru.

Technologie odkyselování knihovních fondů ve vakuové komoře byla v roce 2018 rozvíjena hledáním a syntézou dalších možných hydrogelů schopných řízeně přenést potřebné množství vody z vnějšího prostředí o vysoké relativní vlhkosti vzduchu do bloku knihy, aby se vytvořilo prostředí vhodné pro transport odkyselovacích sloučenin napříč blokem papíru.

Stanovování koncentrací plyných polutantů v depozitářích probíhalo po celý rok 2018 v Barokním knihovním sále Klementina a průběžně i v dalších depozitářích, kde jsou srovnávány výsledky a je prováděna korelace s měřením certifikovanou laboratoří.

Programové projekty výzkumu a vývoje

V roce 2018 byly v oblasti účelového financování výzkumu řešeny pouze projekty programu Ministerstva kultury ČR NAKI II:

Syntetické materiály v knihovních fondech

Období řešení projektu: 2018–2022

Hlavní řešitel: Ing. Petra Vávrová, Ph.D.

Specializovaný průzkum rozsáhlých knihovních fondů zaměřený na syntetické materiály, především ty s nižší stabilitou a životností, poskytuje vhodnou platformu pro výzkum a ochranu knih s plastovými prvky, ochranu ostatních materiálů, knih i zaměstnanců. Průzkum využívá především nedestruktivní metody identifikace jednotlivých druhů syntetických materiálů v knižní vazbě a procesů jejich degradace. Restaurování a konzervace syntetických materiálů se v poslední době stalo nosným tématem řady setkání odborné veřejnosti, která pořádá NK ČR spolu s Metodickým centrem konzervace v Brně pod záštitou pracovní skupiny „Plasty“ v rámci KKR AMG. Nedostatek ověřených metod konzervace a restaurování plastů ohrožuje fyzický stav a životnost knih v původní historické formě a jejich autenticitu. Výsledky vývoje a ověření metodik a pracovních postupů konzervace a restaurování syntetických materiálů budou využitelné nejen pro knihovní fondy, ale pro kulturní dědictví vyrobené z plastů obecně. Nízká stabilita některých plastů, uvolňování zdraví škodlivých a materiály ohrožujících látek představuje významné ohrožení dochování předmětů kulturní hodnoty pro budoucí generace. Metodika preventivní péče, ukládání, manipulace a zpřístupnění knihovních fondů obsahující syntetické materiály nastaví podmínky ochranného režimu fondů, kde objekty nejsou monomateriálové a dochází k interakci přírodních materiálů se syntetickými. Zároveň umožní v omezené míře bezpečné zpřístupnění fondů veřejnosti.

V roce 2018 byla zahájena první etapa výzkumu a vývoje a pracovní týmy NK ČR a VŠCHT Praha se zaměřily na průzkum literárních zdrojů, sepisování odborných rešerší a především na metody čištění a konzervování plastů – konkrétně nitrát a acetat celulózy, polyuretan, které se v knižních fondech vyskytují nejčastěji, dále přípravu vzorků materiálů a jejich testování. Dle plánu byla v roce 2018 zakoupena nová zařízení pro plnění dalších etap a cílů projektu v dalších letech, konkrétně komora pro sluneční simulaci Q-SUN, mobilní FTIR a Ramanův spektrometr.

Probíhal rovněž průzkum fondu NK ČR – kvantitativní a kvalitativní zastoupení syntetických materiálů ve vybraných částech fondu. Identifikace plastů knih z fondu NK ČR byla prováděna pomocí systému SurveNIR. Na základě získaných poznatků budou v dalších letech vyvíjeny specifické postupy průzkumu a koordinovány analýzy na základě literárních rešerší. Testována bude rovněž efektivita specifického průzkumu knihovních fondů s plastovými prvky.

Na pracovišti OOKF probíhalo testování čisticích prostředků nitrátu celulózy na deskách knih, rovněž probíhal restaurátorský zásah na dvou knihách s PVC vazbou z fondu NK ČR, kde restaurátorka ověřila některé otestované metody čištění tohoto materiálu.

V roce 2018 byl na pracovišti Ústavu polymerů VŠCHT Praha analyzován stav knižních obálek z měkčeného polyvinylchloridu (PVC) z knih. U referenčních vzorků PVC byla měřena jejich tepelná stabilita kontinuální potenciometrickou titrací uvolněného chlorovodíku, popř. obsah chloridů přítomných v testovaném materiálu. Dále byly zahájeny testy související s určením složení směsí používaných k výrobě knižních desek. Současně jsou studovány alternativní materiály, jejichž použití při výrobě knižních desek by eliminovalo problémy s migrací změkčovadla na povrch polymerních fólií.

RightLib – elektronické zpřístupnění chráněných publikací

Období řešení projektu: 2018–2022

Příjemce dotace: Knihovna AV ČR, v. v. i.

Hlavní řešitel: Ing. Martin Lhoták

Odpovědný řešitel za NK ČR: PhDr. Vít Richter

Cílem projektu je vytvoření prostředí pro zajištění přístupu k publikacím v digitální podobě, které jsou chráněny autorskými a nakladatelskými právy, prostřednictvím knihoven. Projekt zajistí technické prostředí pro implementaci nových možností zpřístupnění, které umožňují novela autorského zákona

č. 121/2000 Sb. z roku 2017 a další úpravy legislativy. Jedná se zejména o zajištění dálkového přístupu v různých režimech. Důležitá je forma dálkového přístupu s omezením zhotovení digitální nebo tištěné kopie, která bude využívána v knihovnách v režimu užití „na místě samém“. Nové prostředí musí zabezpečit různé formy přístupu, odvíjejícího se podle typu publikací a možností daných legislativou, a kolektivními nebo individuálními smlouvami mezi knihovnami a držiteli práv. Různé režimy zpřístupnění budou nastaveny podle kategorie, do které budou díla spadat (např. public domain, díla nedostupná na trhu, osiřelá díla, díla s aplikací kolektivní licenční smlouvy, el. povinné výtisky).

Na realizaci projektu spolupracují knihovny, které se problematikou zpřístupnění digitalizovaných novodobých dokumentů zabývají dlouhodobě (KNAV, MZK a NK ČR) a disponují potřebným know-how i kontakty na zahraniční odborníky.

V roce 2018 byla zahájena realizace první etapy řešení projektu, která bude ukončena v roce 2020. Hlavním výstupem projektu stanoveným pro tuto vstupní fázi realizace projektu je sestavení a certifikování *Metodiky pro zajištění bezpečného přístupu „na místě samém“*. Současně budou probíhat výzkumné a vývojové činnosti na open source systému Kramerius pro vytvoření rozhraní pro vzdálený přístup v knihovnách „na místě samém“ zprostředkovaný v první fázi z Národní digitální knihovny. Ty jsou realizovány na základě rychlého vývoje v jednání mezi NK ČR a zástupcem autorů – společností DILIA, na jehož základě se přiblížil termín podpisu smlouvy definující nové možnosti zpřístupnění tzv. děl nedostupných na trhu.

Pro rok 2018 nebyly v rámci projektu stanoveny žádné závazné indikátory realizace projektu. Probíhaly zejména analytické práce spojené s výše uvedenou problematikou zpřístupnění děl nedostupných na trhu, které byly shrnuty do dvou výstupů – popisu rejstříku děl nedostupných na trhu a rozboru aktuálního stavu zpřístupnění autorsky chráněných dokumentů v ČR.

Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách

Období řešení projektu: 2018–2022

Příjemce dotace: Národní muzeum

Hlavní řešitel: PhDr. Richard Šípek, Ph.D.

Odpovědný řešitel za NK ČR: Mgr. Tomáš Foltýn

Konsorciální projekt Národního muzea, Národního památkového ústavu a NK ČR navazuje na předchozí zkušenosti jednotlivých řešitelů s výzkumem problematiky knižních proveniencí. Cílem projektu je virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních celků v tuzemských a zahraničních knihovnách, prezentace dějin čtenářství a knižní kultury obecně formou čtyř výstav a současně podpora péče o historické fondy v menších muzeích, galeriích a dalších pamětových institucích prostřednictvím *Certifikované metodiky průzkumu, revize a pasportizace historického knižního fondu*.

Virtuální rekonstrukce a příprava výstav je podmíněna mapováním provenienčně bohemikálních knižních celků na našem území (především v zámeckých knihovnách, v rezervních fondech NK ČR a ve fondu Bibliotheca nationalis) a v relevantních zahraničních knihovnách (Paříž, Vratislav, Zhořelec, Budyšín, Řezno, Záhřeb).

V roce 2018 byla zahájena vstupní fáze realizace projektu, která bude ukončena v prosinci 2020. Mezi základní cíle etapy patří průběžný výzkum, evidence a zpracování provenienčních znaků, zapojení dat o původních vlastnících (soukromých osobách, institucích i korporacích) do báze národních autorit, databáze vlastníků knih PROVENIO a dalších národních i mezinárodních aktivit zabývajících se mapováním původních vlastníků knižních celků. Bude implementován a uveden do experimentálního provozu online formulář pro zjednodušenou evidenci provenienčních záznamů, který bude společně s organizací metodického workshopu zaštitěn pracovníky Národního muzea.

Odborná pracoviště NK ČR se v prvním roce řešení projektu věnovala zejména analytickým pracím spojeným s webovou prezentací projektu (včetně spolupráce na logu projektu) a v projektu plánovaným virtuálním výstavám. Dále byl zahájen průzkum fondu tzv. Bibliotheca nationalis. Průzkum probíhal v místě uložení fondu a byly podchycovány všechny exemplářové zvláštnosti jednotlivých svazků se zaměřením na provenienční znaky – přípisky, exlibris, supralibros. Obdobné práce byly realizovány v rezervních fondech NK ČR. Výzkumní pracovníci NK ČR se zabývali také archivním výzkumem kulturně-historických souvislostí transferů knižních celků ve 30.–50. letech 20. století. Závěry

z dosavadního výzkumu byly publikovány v lednovém vydání časopisu *Čtenář* v článku *Loupež za bílého dne – osudy klášterních knihoven po akci „K“*. Nedílnou součástí aktivit NK ČR je také tvorba autoritních záznamů bývalých majitelů knižních celků do databáze Národních autorit včetně jejich kontroly a supervize.

Vývoj centralizovaného rozhraní pro vytěžování velkých dat z webových archivů

Období řešení projektu: 2018–2022

Příjemce dotace: Národní knihovna ČR

Hlavní řešitel: Mgr. Tomáš Foltýn

Projekt řešený ve spolupráci odborných pracovišť NK ČR, Západočeské univerzity v Plzni a Sociologického ústavu AV ČR předkládá první ucelenější řešení problematiky zpřístupnění dat z českého webového archivu a jejich poskytnutí badatelské obci pro vědecké a výzkumné využití. Propojuje oblast digital humanities, tj. studium humanitních věd na základě digitálních nebo elektronických dat, s možnostmi využití dat z českého webového archivu, jež NK ČR již od roku 2005 kontinuálně ukládá, a disponuje tak jednou z největších sbírek dat tohoto charakteru. Základní cíle realizace projektu lze shrnout do tří navzájem propojených kategorií – datové, procesní a badatelské.

Cílem datové části projektu je příprava dat pro badatelskou analýzu v oblasti relevantních dat pro specifikované badatelské záměry. To zahrnuje vytvoření plně integrovaného fasetového a full-textového vyhledávače, který umožní badatelům jasně definovat část dat, kterou potřebují pro realizaci svého výzkumu. Na vyhledávač pak bude navazovat exportní aplikace, která umožní badatelům získat datové sety pro jejich výzkum ve formátech, které běžně využívají ke své práci. Procesní část projektu je zaměřena na vytvoření a aplikaci automatických analytických nástrojů na relevantní data. Jedná se zejména o automatické přiřazení metadat dokumentům s využitím metod rozpoznávání řeči a metod sémantické analýzy textu.

Předmětem badatelské části projektu je mj. vytvoření komplexních sociologických výzkumů, které konkrétně aplikují zpracovaná data, ale zároveň definují, jak mají vypadat výstupy cílů z předchozích částí. Dále bude vytvořeno vyhledávací rozhraní, které umožní databázi uživateli prohledávat a zároveň umožní uživateli exportovat data a datové sety v různých formátech vhodných pro práci s daty

V roce 2018 byla zahájena analytická fáze realizace projektu spojená se vstupní hloubkovou analýzou dat za účelem zjištění současného stavu webového archivu, od které se bude odvíjet vývoj nástrojů a další výzkumné aktivity. Mimo údaje o současných kapacitních dispozicích webového archivu přinesly tyto vstupní analýzy i bližší informace o dostupnosti a struktuře jednotlivých datových balíčků. Ve spolupráci jednotlivých institucí byly také formulovány základní výzkumné otázky pro následný sociologický výzkum, které jsou důležité pro postupnou přípravu a extrakci dat. Zároveň byly zmapovány infrastrukturní požadavky, na jejichž základě bylo zakoupeno potřebné hardwarové prostředí – hyperkonvergovný systém (cluster) umožňující do budoucna využít výpočetního prostředí Apache Hadoop vystavěného nad distribuovaným souborovým systémem HDFS, jež byl navržen speciálně pro velmi rozsáhlé operace s daty, což bude pro projekt důležité.

Mimo výše uvedené činnosti byla zpracována i první aktualizovaná podoba právní analýzy, která ozřejmuje možnosti a limity práce s obsahem webového archivu, a byly navrženy i další činnosti spojené s legislativní rovinou řešení projektu.

Výzkumné aktivity realizované v roce 2018 byly završeny přípravou dvou odborných článků. První z nich byl sestaven pracovníky Sociologického ústavu AV ČR. Věnuje se aktuálním standardům práce a metodám využití obdobných dat v rámci sociologického výzkumu. Druhý z nich, připravený odborníky NK ČR, sumarizuje výstupy analytických prací nad webovým archivem.

Využití zobrazovacích metod pro studium skrytých informací v knihách

Období řešení projektu: 2018–2022

Příjemce dotace: Národní knihovna ČR

Hlavní řešitel: Ing. Petra Vávrová, Ph.D.

Knihy představují bohatý zdroj informací, které nejsou vždy vnějším pozorováním zjištělné a zaznamatelné. Technologie výroby a typologie vazební struktury knihy je důležitá nejen z pohledu historických věd a restaurátorských průzkumů. S tím souvisí potřeba ověření a zmapování možností a bezpečnosti

vybraných neinvazivních zobrazovacích technologií k získání informací z nečitelných textů, informací skrytých v knižní vazbě nebo v použitém materiálu. Obtížně zjistitelné jsou například vnitřní poruchy materiálu či knižní vazby. Některé znaky používání, znečištění nebo poškození je obtížné při vizuální kontrole bez vhodného vybavení nalézt.

Samotná technologie vazby je často skrytá pod vrstvami materiálů knižní vazby a bez invazivního zásahu ji není možné zjistit. Dalším skrytým prvkem jsou nečitelné texty z chemicko-fyzikálních příčin nebo cíleně odstraněné působením uživatele knihy. Pro průzkum uceleného knihovního fondu byla vybrána SK patřící mezi největší a nejvýznamnější slavistické knihovny v Evropě. Od svého vzniku v roce 1924 systematicky doplňuje, zpracovává, trvale uchovává a zpřístupňuje fond světové slavistické literatury, zejména historické, filologické a politologické a vybranou původní tvorbu slovanských národů. Specializovaný průzkum bude zaměřený především na výrobní značky jako vodoznaky, vlysy a další skryté či nečitelné informace.

V roce 2018 začal specializovaný průzkum rozsáhlých knihovních fondů s cílem vyhledat zajímavé prvky v knižní vazbě s využitím zobrazovacích metod a technologií. Byly vyhledány knihovní jednotky, u kterých je předpoklad výskytu sekundárně použitých materiálů, fragmentů zmizelých nebo odstraněných textů ve fondu SK. Na základě diskuse byla vypracována metodika výběru knihovních jednotek pro průzkum zobrazovacími metodami. Zároveň probíhalo zajišťování a vyhledávání vzorků knih z vyřazených fondů NK ČR či vzorků získaných po tzv. destruktivní digitalizaci, u kterých byly nalezeny zajímavé fenomény ke zkoumání zobrazovacími metodami v dalších letech; vzorky zkoumaných materiálů jsou tedy připraveny a je vytvořen postup jejich zkoumání.

Podle nalezených exemplářů budou připraveny testovací vzorky pro ověření bezpečnosti technologií ve druhé etapě. Průzkum bude zaměřen na nejstarší exempláře ve fondu a dokumenty, kde je zvýšená potřeba dohledat provenienční znaky, informace o majitelích nebo uživateli exempláře. Vnitřní struktury ručně šitých knižních vazeb budou dokumentovány pro využití v oboru dějin kultury, kodikologie. V rámci projektu budou vyvíjeny specifické postupy průzkumu a koordinovány analýzy na základě literárních rešeršů.

Rešerše literatury se zaměřily na filigrány, využití zobrazovacích metod, konkrétně radiografie pro zobrazení skrytých informací v knižní vazbě, zobrazování psacích látek, barevných vrstev pomocí infračerveného záření, aplikace v publikacích, možnosti a omezení, dále zviditelňování skrytých prvků a poškození ve falešných barvách či multispektrální zobrazovací metody.

V roce 2018 bylo pracoviště vybaveno přístroji, konkrétně spektrálním video komparátorem, kabinovou sestavou RTG generátoru a plochého detektoru. Po zaškolení pracovníků probíhalo testování zařízení a byly získány již první zajímavé výsledky.

Nový fonograf: naslouchejme zvuku historie. Vytvoření postupů a nástrojů pro evidenci, digitalizaci, zpřístupnění a dlouhodobou ochranu zvukových záznamů na historických nosičích v paměťových institucích

Období řešení projektu: 2018–2022 (v NK ČR 2018–2020)

Příjemce dotace: Národní muzeum

Hlavní řešitel: Filip Šír, DiS., Národní muzeum

Odpovědný řešitel za NK ČR: Mgr. Zuzana Petrášková

Projektu se zúčastní čtyři instituce: Národní muzeum, NK ČR, Knihovna AV ČR a Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Hlavním cílem je vyvinout a otestovat postupy pro ochranu a zpřístupnění zvukových záznamů uložených na nejstarších nosičích zvuku (fonografické válečky, šelakové nahrávky). V roce 2018 byl v NK ČR proveden soupis šelakových nahrávek a započato s hodnocením jejich hudebního obsahu jako kritérium pro výběr k digitalizaci. V oblasti standardizace pro digitalizaci a digitální archivaci započaly práce vedoucí k vytvoření standardu pro fonografické válečky. Pro již vydaný standard pro digitalizaci gramofonových desek byly vytvořeny ukázkové balíčky, které by měly být v dalším období ověřeny provozem.

Výzkum a vývoj pokročilých technik čištění knih a rukopisů

Období řešení projektu: 2018–2022

Příjemce dotace: Národní knihovna ČR

Hlavní řešitel: Ing. Petra Vávrová, Ph.D.

Projekt je řešen v rámci smlouvy o spolupráci mezi Laboratoří chemie a fyziky aerosolů a Skupinou laserové chemie v ÚCHP, AV ČR a OOKF. Cílem je vytvořit nové postupy, využitelné pro restaurování knihovních a archivních fondů, a to laserovým čištěním a pneumatickým čištěním povrchů dokumentů.

Záměrem navrhovaného projektu je výzkum a vývoj nových metod čištění povrchů archivních předmětů znečištěných jemnými částicemi a nanočásticemi i dalšími typy znečištění. To je důležité zejména proto, že jemné prachové částice a nanočástice přítomné v depozitářích přispívají nejvíce k degradaci knihovních a archivních fondů. Vývoj metodiky čištění oběma postupy bude prováděn s různými typy knihovních a archivních materiálů, které byly již použity v předchozích studiích. Jde o materiály na bázi celulózy (filtrační papír Whatman 1, ručně čerpaný papír z Velkých Losin a průmyslově vyrobený dřevitý papír z roku 1960) a kolagenní materiály (vazební pergamen a tříslučiněná vazební useň), které budou znečištěny reálným prachem dlouhodobou expozicí ve vybraných archivech nebo mechanicky. Obě techniky budou dále použity i pro čištění knihovních materiálů znečištěných nárůstem mikroorganismů a zasažených živelními pohromami (povodně, požáry), kdy na povrchu materiálů zůstávají velmi špatně odstranitelné stopy, jako jsou vlákna plísní nebo barevné skvrny. Výzkum bude zaměřen na dvě techniky, a to na laserové čištění povrchu historických dokumentů a pneumatické čištění povrchu historických dokumentů dvoufázovým sprejem.

V prvních polovině roku 2018 se výzkum v ÚCHP zaměřoval na vyhodnocení vlivu laserového paprsku na strukturální a morfologické změny různých materiálů, vybraných a dodaných NK ČR. Součástí další etapy byl výběr a příprava vzorků pro testy ozařování a vyhodnocování degradace. Vzorky byly připraveny v NK ČR a reprezentovaly typy materiálů, které se vyskytují v depozitářích. Dále byly připraveny tři sady vzorků, které byly uloženy ve třech depozitářích s různou kvalitou ovzduší, a to ve Státním oblastním archivu v Třeboni, Barokním knihovním sále v Klementinu a Železničním depozitáři Národního technického muzea v Chomutově. NK ČR má na starost třetí etapu s názvem „Použití nových metod čištění v restaurátorské praxi“, jejímž cílem je navrhnout linku pro ošetření historických dokumentů s využitím pokročilých metod čištění. Součástí řešení této etapy byla rešerše o laserovém čištění povrchů historických dokumentů prováděná v NK ČR. Rešerše je zaměřena na hodnocení laserového čištění povrchů různých archivních materiálů se zřetelem na interakci záření různých vlnových délek s materiály dokumentů (papír, kůže, textil, plast) a s odstraňovanými nečistotami z pohledu možného poškození předmětů a účinnosti čištění.

V roce 2018 byly připraveny sady vzorků pro testování metod čištění, byly vypracovány metody testování materiálů, dále byly v rámci průzkumu fyzického stavu knihovních fondů vytipovávány vhodné exempláře knih s různými typy nečistot a prachu pro ověřování účinků metod čištění. Byly vybrány vzorky knih pro testování účinků metod čištění z rezervních fondů a po tzv. destruktivní digitalizaci – tyto vzorky mohou být nevratně poškozeny. Bylo provedeno studium odborné literatury. Na pracovišti NK ČR jsou a budou prováděny analýzy změny vlastností materiálů po čištění vybranými metodami.

Započalo vlastní čištění vybraných vzorků vybranou metodou se zahrnutím pokročilých metod vytvořených v předešlých etapách projektu na pracovišti AV ČR. Pro monitoring degradačních produktů po čištění bylo pořízeno do NK ČR zařízení Spirabilia, které bylo zapůjčeno na pracoviště AV ČR, kde s ním provádí experimenty.

IN-PROVE: budování INtegrovaného prostředí pro PRůzkum, Ochranu, Výzkum a Evidenci novodobých knihovních fondů

Období řešení projektu: 2018–2022

Příjemce dotace: Národní knihovna ČR

Hlavní řešitel: Mgr. Tomáš Foltýn

Rok 2018 byl závěrečným rokem druhé etapy řešení projektu. Pokračovaly jednotlivé vývojové práce spojené s programováním softwarových nástrojů, přičemž nejvýznamnější pokrok byl zaznamenán zejména v oblasti vývoje analytického nástroje s prozatímním názvem PERmonik, jenž má za cíl přispět k efektivnější práci při mapování regionálních mutací periodik a zároveň i při scelování roztržštěných vydání periodik například za účelem smysluplné, co možná nejkompaktnější digitalizace.

V roce 2018 byly zpracovány základní uživatelské požadavky na funkční vlastnosti nástroje a naprogramována první verze nástroje určená pro testování. Proběhly testy vybraných titulů a byly shromážděny rozsáhlé připomínky. Pro další vývoj plánovaný na rok 2019 proběhla analýza dalších možností automatizace nebo alespoň výrazného zjednodušení popisu struktury záznamů pro titul i exempláře. Byly navrženy postupy pro generování struktury a klonování dat pro deníky, deníky s mutacemi a měsíčníky. Samostatná část byla věnována možnostem porovnání údajů z různých nástrojů určených do integrovaného prostředí INPROVE. Zároveň pokračovaly odborné činnosti spojené s designem a datovým propojením integrovaného prostředí, přičemž byla finalizována základní koncepce uživatelského rozhraní pomocí technologií Angular a Materialize.

V rámci dalších výstupů zaměřených na popularizaci jednotlivých témat a jejich představení odborné komunitě proběhly dva workshopy zaměřené na prezentaci aktivit realizovaných v tomto výzkumném projektu. První z workshopů se věnoval práci s jednotlivými nástroji využívanými v oblasti správy a ochrany novodobých knihovních fondů a na jejich využití českými knihovnami. Druhý workshop, který proběhl v prosinci 2018 v prostorách MZK v Brně, se zaměřil na představení komplikované situace s rozsáhlými tituly periodik ve fondech knihoven a představil možné postupy práce, které by neutěšené situaci v této problematice mohly pomoci.

V rámci výsledků projektu byly též vytvořeny dvě odborné studie věnující se problematice přesunu knižních celků – první ze studií Mgr. Marcely Strouhalové byla publikována ve sborníku „*Nechtění“ spoluobčané. Skupiny obyvatel perzekvovaných či marginalizovaných z politických, národnostních, náboženských i jiných důvodů v letech 1945–1989*, vydaném Ústavem pro studium totalitních režimů a Technickou univerzitou v Liberci, druhá pak v mezinárodním sborníku *Treuhänderische Übernahme und Verwahrung: International und interdisziplinär betrachtet*.

Posledním výstupem, který byl cílem této etapy, bylo vytvoření studie vybudování a provozu Centrální depozitní knihovny a návržení systému depozitního ukládání v ČR. Tato studie byla v první verzi dokončena a předána k hodnocení v rámci posuzování výstupů výzkumu a vývoje.

INDIHU – vývoj nástrojů a infrastruktury pro digital humanities

Období řešení projektu: 2018–2022

Příjemce dotace: Knihovna AV ČR, v. v. i.

Hlavní řešitel: Ing. Martin Lhoták

Odpovědný řešitel za NK ČR: Mgr. Tomáš Foltýn

Hlavním cílem projektu je vytvořit nástroje a infrastrukturu pro vědeckou práci v humanitních oborech, jejímž základem budou zdroje dostupné v elektronické podobě – například digitalizované dokumenty, elektronické databáze či různé separátní kolekce elektronických dat vědecké povahy. To je plně v souladu s novými přístupy pro vědeckou práci v oblasti humanitních věd, které lze charakterizovat termínem *digital humanities*.

V rámci výzkumných a vývojových prací uskutečněných v roce 2018 byly řešitelským týmem realizovány zejména činnosti směřující k dokončení prvních dvou hlavních výstupů projektu INDIHU – softwaru pro vytváření virtuálních výstav INDIHU Exhibition a online open source OCR mechanismu INDIHU OCR, který bude v další fázi integrován do zastřešující platformy INDIHU a do virtuální osobní znalostní báze. Dokončení nástroje INDIHU exhibition předcházelo celoroční aktivní testování, na kterém se podílela všechna pracoviště v projektu participující. Celý proces vývoje byl od počátku transparentní a je možné jej aktivně sledovat díky webové službě GitHub (<https://github.com/LIBCAS/INDIHU>). Prostřednictvím uvedeného odkazu lze zároveň získat i uživatelský manuál a technické informace, jež jsou důležitou dokumentací chodu nástroje INDIHU Exhibition. Druhým z nástrojů, jejichž vývoj byl v roce 2018 ukončen, bylo řešení nazvané INDIHU OCR. Toto online OCR řešení založené na open source OCR nástroji Tesseract umožňuje rozpoznávání znaků z obrazových souborů prostřednictvím webového prohlížeče. V současné podobě nástroj umožňuje vkládat data v klasických obrazových formátech (například JPEG) a exportovat je po rozpoznání do formátů pdf a txt. Podporuje rozpoznání textů v následujících jazycích: angličtina, čeština, slovenština, němčina, ruština, španělština, francouzština a latina. Zároveň byly stanoveny minimální předpoklady vkládaných dat (rozlišení alespoň 300 DPI, narovnání šikmo naskenovaných obrázků atd.). Paralelně s utilizací nástroje TESSERACT probíhalo i ladění hardwarového prostředí za účinnějšího využití různých jader používaného serveru a škálování výkonu při jednorá-

zových konverzích. Oba tyto výstupy byly předány Ministerstvu kultury ČR pro standardní hodnocení výzkumných projektů.

Odborní pracovníci NK ČR se v roce 2018 také podíleli na uspořádání workshopu pro studenty humanitního zaměření na Univerzitě Pardubice, na kterém byla prezentována oblast digital humanities v ČR i zahraničí a výstupy projektu INDIHU.

Knihověda.cz: Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800

Doba řešení: 2016–2020

Příjemce dotace: Knihovna AV ČR, v. v. i.

Hlavní řešitel: PhDr. Lenka Veselá, Ph.D.

Odpovědný řešitel za NK ČR: Mgr. Jindřich Marek, Ph.D.

Rok 2018 byl třetím rokem řešení tohoto pětiletého projektu, jehož hlavním cílem je vytvoření virtuálního prostředí pro výzkum kulturního dědictví, konkrétně dějin české knižní kultury do roku 1800. Výsledný webový portál bude integrovat relevantní elektronické informační zdroje vytvářené v paměťových a výzkumných institucích, které dosud nebyly provázány. Především jsou to dvě větve české retrospektivní bibliografie, a to jak jazykově českých knih, tak cizojazyčných bohemik, dále zdroje k bohemikálním rukopisům. Sjednocení selekčních údajů v jednotlivých databázích a jejich kompletace je předpokladem integrace ve vyhledávacím rozhraní nástroje VuFind. Záznamy týkající se tiskařské produkce se v průběhu řešení projektu stanou podkladem pro zcela nový edukativní a výzkumný nástroj, jímž bude *Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*. Do portálu bude zapojena také internetová *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*. Součástí projektu je i realizace výstavy vizuálně atraktivních iluminovaných modlitebních knih z pozdního středověku a vydání několika monografií a odborných studií.

Díličí části projektu byly podobně jako v minulém roce řešeny paralelně. V rámci první etapy projektu (1. 3. 2016 – 31. 12. 2018) byl projekt průběžně řešen v následujících částech:

1. Elektronická *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*: v roce 2018 probíhal import a následné ruční vkládání obrazových příloh k heslům k tištěné knize (cca 730 obrázků). V průběhu roku 2018 byl vytvořen grafický návrh vzhledu encyklopedie, který si klade za cíl, aby i delší hesla byla dobře čitelná a aby encyklopedie byla i po vizuální stránce integrována do budovaného portálu. Do encyklopedie byla vkládána hesla věnovaná rukopisné knize. Vedle hesel definujících základní pojmy z jednotlivých oblastí spojených s rukopisnou knihou (rukopisná kniha obecně, dějiny umění, hudba, paleografie, restaurování) byla připravena i hesla k vývoji knižní kultury a k významným jednotlivinám. Odborné termíny jsou v encyklopedii vysvětlovány pomocí názorných ukázek. Pro hesla k rukopisné knize byly do encyklopedie vloženy reprodukce z institucí, kde jsou uloženy rukopisy českého původu (zejména iluminované). Jedná se o více než 500 vyobrazení z více než stovky českých i zahraničních institucí. V mnoha případech jde o vyobrazení unikátní, která dříve nebyla reprodukována nebo byla známa pouze ze starých černobílých fotografií. V závěru roku byla encyklopedie zveřejněna na adrese: <http://www.encyklopedieknihy.cz>.

2. Bibliografické databáze: *Databáze cizojazyčných bohemikálních tisků 1501–1800* (BCBT) a *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století* (KPS) byly kompletovány o další část tiskařské produkce, chronologicky navazující na již dokončenou tiskařskou produkci 15. a 16. století. V roce 2018 bylo v souladu s navrženým harmonogramem prací dokončeno zpracování (tj. vkládání záznamů a kompletace záznamů) celé tiskařské produkce 17. století. V rámci KPS byly upravovány především záznamy k tiskům vydaným v letech 1651–1700, celkem cca 1 500 položek. V záznamech byl zkontrolován zápis údajů z tzv. číselných *Dodatků ke Knihopisu* a provedeny další zásahy (např. připojení jmenných autoritních hesel a doplnění vybraných věcných předmětových a žánrových hesel), aby bylo dosaženo celkového zpřehlednění a zkvalitnění bibliografických popisů. Do databáze BCBT byly vkládány nové záznamy dosud dostupné pouze na rukopisných lístcích (celkem bylo převedeno 2 070 záznamů tisků ze 17. století), k záznamům byly připojovány národní autority a další společné selekční termíny. Paralelně probíhalo časově náročné ověřování a případné doplňování 2 000 záznamů tzv. dezi-derát (vydání podchycená pouze na základě literatury). V obou databázích se v současné době nachází celkem cca 14 000 záznamů cizojazyčných a jazykově českých tiskařských bohemik z 15.–17. století, které byly již ověřeny, sjednoceny a doplněny o nové selekční údaje. V databázi rukopisů byla ověřována

a upravována data k muzejním institucím a jejich rukopisným sbírkám. V databázi institucí spravujících rukopisné historické fondy v České republice (cca 1 200 knihoven, archivů, zámeckých knihoven, církevních knihoven) byla aktualizována a upravována data k muzejním institucím a jejich rukopisným sbírkám a upravováno propojení databáze s databází bibliografie. Pro databázi kodikologické literatury pokračovala excerpce současné kodikologické literatury z období 2015–2018, která je průběžně zapisována (250 nových záznamů). Databáze knihovědné literatury byla doplněna z primárních zdrojů o celkem 355 nových záznamů (především nejnovější studie z let 2017–2018); databáze obsahuje celkem 4 503 záznamů.

3. Integrované vyhledávání v portálu: V roce 2018 byla průběžně testována nová verze integrovaného vyhledávání ve vyhledávacím rozhraní nástroje VuFind vytvořená v roce 2017, která umožňuje sofistikovanější vyhledávání (např. dynamickou kombinaci různých kritérií při vyhledávání apod.). V návaznosti na toto testování došlo k úpravě umístění některých vyhledávacích parametrů. Rozhraní bylo také nově obohaceno o možnost prohledávat záznamy podle rejstříků (témat, žánru, autorů, míst vydání a dalších parametrů) a o přímé zobrazení náhledu digitálních kopií v konkrétním záznamu.

4. *Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*: V roce 2018 byla řešena otázka zavedení geolokačních údajů pro práci s geografickými daty a sdílení vybraných selekčních údajů pro webové rozhraní VuFind. Byla také navržena pracovní verze vizuální podoby mapy včetně jejich základních funkcí. Cílem je uchovat co nejširší rešeršní možnosti, aby mapa představovala plnohodnotný výzkumný nástroj (data bude možné zobrazit v několika rešeršních sadách, časová osa bude plně interaktivní apod.), zároveň však je nutné vytvořit pro uživatele příjemné a uživatelsky intuitivní prostředí. Mapa tiskařské produkce bude jako výsledek výzkumu uplatněna v roce 2019.

5. *Výstava Modlitební knihy v pozdním středověku*: V roce 2018 proběhlo se zástupci vedení NK ČR jednání o prostorových možnostech realizace výstavy v Klementinu. Výstava bude uplatněna jako výsledek výzkumu v roce 2019.

6. Knižní výstupy: Na konci roku 2018 byla vydána edukativní monografie *Počátek českého knihtisku*. Současně pokračovaly práce na dvoudílné monografii *Barokní frontispis v tiskařských bohemikálních tiscích* (plánovaný výstup na rok 2020), jež se týká vývoje frontispisu a jeho postavení v rámci ilustračního doprovodu tisků.

Projekt byl v roce 2018 řešen v souladu s podaným návrhem a smlouvou (včetně dodatků) a probíhal podle harmonogramu. Hlavním výstupem tohoto roku je vedle publikované monografie internetová *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku* zveřejněná na konci roku 2018. Ta pokrývá období od počátků české knižní kultury ve středověku až po vymizení knihy z ručního lisu na začátku 19. století a v českém prostředí je jedinečná – jedná se o první komplexní prezentaci starší české knižní kultury v internetovém prostředí, která obsahuje jak výkladová hesla k jednotlivým fenoménům knižní kultury, tak hesla vývojová.

Rok 2018 byl posledním rokem první etapy řešení projektu, jejímž cílem byla příprava a kompletace dat mapující produkci českých a moravských tiskáren pro léta 1501–1700 a realizace několika vedlejších výstupů: internetové encyklopedie, vydání odborné knihy, publikování devíti odborných studií a uspořádání workshopu. Všechny výsledky plánované pro první etapu byly úspěšně splněny.

ARCLib – komplexní řešení pro dlouhodobou archivaci digitálních (knihovných) sbírek

Doba řešení: 2016–2020

Příjemce dotace: Knihovna Akademie věd ČR, v. v. i.

Hlavní řešitel: Ing. Martin Lhoták

Odpovědný řešitel za NK ČR: PhDr. Ladislav Cubr, Ph.D.

V roce 2018 pokračovaly práce realizované v rámci projektu ARCLib – vývoj řešení pro archivaci digitálních fondů v knihovnách. NK ČR se na projektu podílí jako spoluřešitel společně s KNAV, MZK a Masarykovou univerzitou. Hlavními úkoly pro rok 2018 byly: vytváření metodiky bitové ochrany, úpravy metadatových specifikací a spuštění první verze softwarového systému.

Pracovníci projektu ARCLib za NK ČR se v roce 2018 věnovali především otázkám metadat a perzistentní identifikace. Vývojářům softwarového řešení poskytovali konzultace týkající se výkladu metadatových standardů. Podíleli se významnou měrou na úpravách stávajícího schématu ARCLib XML. Navrhli také způsoby perzistentní identifikace v systému ARCLib a přejímání identifikátorů z balíčků NDK. Účastnili

se kontrol generování ARCLib XML z metadat balíčků NDK, která jsou určena k přemapování. Rovněž určovali, jakým způsobem (jakými nástroji) se mají plnit elementy technických metadat.

Další aplikační projekty

Národní projekty

Program Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Všechny projekty v jednotlivých podprogramech jsou jednoleté. Tyto projekty se týkají podpory konkrétních činností knihoven v oblasti vzdělávání, provozu digitálních knihoven, produkce digitálních dat (retrospektivní konverze katalogů, digitalizace sbírek), provozu informačních portálů, přístupu k digitálním zdrojům atp. V seznamu projektů již nadále nejsou uváděny statutární činnosti, dříve hrazené z programu VISK, na které NK ČR dostala finanční prostředky přímo do rozpočtu.

VISK 1

Koordinační centrum programu VISK

Odpovědný pracovník: PhDr. Vít Richter

URL: <http://visk.nkp.cz/>

Koordinační centrum programu VISK zajišťovalo veškeré odborné, organizační a koordinační činnosti související s realizací celého programu VISK.

Sociologický výzkum „Češi jako čtenáři v roce 2018“

Odpovědný pracovník: PhDr. Vít Richter

URL: <http://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/ctenarstvi-1>

NK ČR ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., uskutečnila v roce 2018 opakovaný celostátní průzkum dospělé populace ve věku 15+ se zaměřením na čtenářství, čtenářské chování, obvyklé způsoby trávení volného času a vztah ke knihovnám. Průzkumu se zúčastnilo 2 007 respondentů. Průzkum byl realizován ve spolupráci s agenturou Nielsen Admosphere.

Pilotní projekt zpřístupnění TDKIV v podobě propojených dat

Odpovědný pracovník: Bc. Jaroslava Citová, DiS.

URL: <https://tdkiv.nkp.cz/>

Cílem projektu bylo zvýšit vzdělávací a informační potenciál *České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* – <https://aleph.nkp.cz/cze/ktd> – prostřednictvím propojených dat a zpřesnit vzájemné vztahy mezi hesly v databázi, dále rozšířit možnosti využití dat z TDKIV v knihovnicko-informačním prostoru i mimo něj a usnadnit orientaci v databázi, a to jak pro uživatele, tak pro odborníky, kteří se podílejí na zpracování nových hesel. Hlavním výstupem je *Metodika pro zpřesňování vztahů mezi hesly v databázi TDKIV a zpřístupňování údajů v systému Wikidata*, která je zveřejněna na webovém portále TDKIV <https://tdkiv.nkp.cz/spo.htm>. Na přípravě podkladů pro metodiku spolupracovali odborníci z NK ČR i z dalších institucí včetně vysokoškolských pracovišť. Dílčí aspekty řešení projektu byly konzultovány se spolkem Wikimedia Česká republika. Aktuální přehled položek z Wikidat, které obsahují propojení na odpovídající heslo z terminologické databáze, je k dispozici prostřednictvím odkazu <http://tinyurl.com/ybzymyukd>.

Ochrana osobních údajů v knihovnách ČR

Odpovědný pracovník: PhDr. Vít Richter

URL: https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/ochrana-osobnich-udaju/ochrana-osobnich-udaju-prirucka-pro-knihovny

Cílem projektu bylo poskytnout knihovnám základní pravidla a postupy pro nakládání s osobními údaji v souladu s novou legislativou a vytvořit nabídku vzdělávacích aktivit k problematice ochrany osobních údajů, kterou mohou využít managementy i další pracovníci knihoven. V rámci projektu byla zpracována

publikace *Ochrana osobních údajů. Příručka pro knihovny*. Proběhl specializovaný workshop pro metodiky krajských knihoven a tři semináře pro pracovníky knihoven (celkem 775 účastníků). Byl vytvořen e-learningový kurz k problematice ochrany osobních údajů v knihovnách, který je volně k dispozici všem pracovníkům knihoven.

Zpracování historických dat

Odpovědný pracovník: Václav Jiroušek

V roce 2018 pokračoval projekt *Zpracování historických dat (2018)*, jenž navazoval na projekty z předchozích let *Zpracování historických dat (2016)* a *Historická data (2017)* a jehož cílem bylo připravit a sjednotit digitální data vytvořená před rokem 2012 dle odlišných standardizací od standardizace NDK a zajistit jejich dlouhodobou ochranu uložením do LTP úložiště NK ČR. V rámci projektu došlo v roce 2018 ke zpracování a uložení více než 1 200 000 stran dokumentů z Krameria 3.

Rozšíření komplexního validátoru

Odpovědný pracovník: Mgr. Zuzana Kvašová

Cílem projektu bylo rozšířit aplikaci Komplexní validátor, který NK ČR již třetím rokem nabízí odborné veřejnosti za účelem validovat výsledky digitalizace podle platných standardů NDK. Vzhledem k tomu, že standardy se neustále vyvíjejí a vznikají i nové standardy, bylo třeba nástroj aktualizovat a rozšířit. Výsledkem projektu je rozšířená open source aplikace, která je dostupná všem knihovnám digitalizujícím novodobé textové dokumenty dle nejnovějších standardů, a také knihovnám, které digitalizují zvukové dokumenty dle standardů vydaných NK ČR v roce 2018.

VISK 2

Inovační kurzy informační gramotnosti

Odpovědný pracovník: PhDr. Eva Dostálková

URL: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=04_Vzd/03_OV_Akce/01_kurzy.htm

Cílem nových inovačních kurzů je poskytnout požadované dovednosti v práci s ICT a současně nabídnout možnost prohloubit a rozšířit pokročilé znalosti v oblasti ICT těm, kdo již základní kompetence získali.

E-learningové kurzy pro rekvalifikační kurz NK ČR

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová, M.A.

V rámci projektu byly připraveny podklady pro e-learningovou část rekvalifikačních kurzů dle Národní soustavy kvalifikací pro následující typové pozice: referenční knihovník; knihovník katalogizátor; knihovník v přímých službách; knihovník správce fondů a knihovník akvizitér.

Z toho tři kurzy (referenční knihovník, knihovník katalogizátor a knihovník v přímých službách) byly otevřeny v roce 2018. Ostatní dva kurzy (knihovník správce fondů a knihovník akvizitér) budou realizovány v budoucnu při naplnění minimální kapacity.

VISK 5

Retrospektivní konverze Generálního katalogu UKF I NK ČR

Odpovědný pracovník: Mgr. Nataša Mikšovská

Cílem projektu byl předvýběr a příprava cca 35 200 záznamů tisků. Záznamy byly připraveny pro další etapu retrokonverze. Zároveň bylo zpracováno 14 000 nových záznamů ve formátu MARC 21, které byly zpřístupněny v bázi NKC a předány do SKC. Na 2 500 záznamů bylo vytvořeno nebo sloučeno v bázi NKC. K těmto záznamům bylo přidáno pole 920 s číslem titlu z GK UKF I. Jednalo se především o záznamy monografií, které obsahují více děl nebo přitisky a jsou v GK UKF I zpracovány analyticky. Zpracovány byly záznamy abecedního rozsahu HELLSH–HORŠ zahraniční knižní produkce z let 1801–1950. Finanční spoluúčast byla použita na doplnění 9 700 již dříve zpracovaných záznamů z retrokonverze o vybrané prvky věcného popisu.

VISK 6

Digitalizace historických dokumentů Národní knihovny ČR

Odpovědný pracovník: PhDr. Zdeněk Uhlíř

URL: <http://www.manuscriptorium.eu>

V roce 2018 bylo v rámci VISK 6 z fondu NK ČR (ORST a SK) digitalizováno celkem 75 dokumentů, tj. 27 666 obrazů/stran. Všechny digitalizované dokumenty byly zařazeny do digitální knihovny Manuscriptorium.

Digitalizace vzácných historických rukopisů a tisků z fondu Hudebního oddělení

Odpovědný pracovník: Mgr. Zuzana Petrášková

URL: <http://www.manuscriptorium.eu>

V roce 2018 bylo z fondu Hudebního oddělení (HO) digitalizováno 34 rukopisných dokumentů, tj. 3 880 obrazů. Výběr hudebnin tvořil pokračování z celku tzv. Mozartova Památníku, významné sbírky spravované HO, která je badatelsky využívána v mezinárodním měřítku. Digitalizované hudebniny jsou propojené se záznamem mezinárodního soupisu hudebních pramenů RISM a specializovaným badatelům užívajícím tuto databázi dostupné ke studiu na adrese www.rism.info a v digitální knihovně Manuscriptorium.

VISK 7

Ochrana vybraných ohrožených dokumentů z novodobého fondu Národní knihovny ČR

Odpovědný pracovník: Mgr. Tomáš Foltýn (garant programu), Mgr. et Bc. Michaela Bežová (realizace projektu)

URL: <http://kramerius-info.nkp.cz/>; <http://visk.nkp.cz/visk-7>

Z fondů NK ČR bylo vybráno a připraveno 1 749 svazků o celkové vázce 1 223 kg, které poté prošly procesem hromadného odkyselování. Byla zvolena metoda PapersaveSwiss, která byla NK ČR testována i v minulých letech. Tato metoda se však v ČR nepoužívá, proto byly knihy odvezeny dodavatelem do Německa, kde došlo k úspěšnému hromadnému odkyselení.

Knihy určené na odkyselování byly vybrány pomocí *Aplikace pro průzkum novodobých knihovních fondů* a byly ukládány do *Registru odkyselených dokumentů*. Tyto aplikace jsou využívány nejen v NK ČR, ale rovněž dalšími knihovnami a institucemi, které provádějí průzkum svého fondu a chtějí se zapojit do procesu odkyselování.

Z finanční podpory byly rovněž hrazeny OON na činnosti, které souvisejí s digitalizováním dokumentů. Pro rok 2018 bylo vybráno ke zpracování periodikum *Tvorba: list pro kritiku a umění*, které vycházelo s přestávkami mezi léty 1925–1991. Některé ročníky již byly zpracované, proto se NK ČR zaměřila na ty, které doposud nebyly, aby došlo k jejich kompletaci. Nejprve byly svazky rozvázány a mechanicky očištěny, poté díky dotaci mohly být ambulantně ošetřeny (jednalo se především o napravování předchozích nežádoucích oprav) a následně byly digitalizovány. Pro všechny svazky byly vytvořeny ochranné obaly z lepenky archivních hodnot, která byla zakoupena z dotace. Kromě zpracovaného periodika *Tvorba* bylo vytvořeno rovněž 266 kusů ochranných obalů pro odkyselené dokumenty.

Jako každý rok, tak i v roce 2018, byla v hostivařském depozitáři uskutečněna dvě setkání s řešiteli projektů z jiných institucí, kde byly prezentovány novinky v oblasti ochrany tištěných dokumentů.

VISK 8

Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku

Odpovědný pracovník: Mgr. Edita Lichtenbergová

URL: <http://www.jib.cz>; <http://info.jib.cz> (k 1. 1. 2019 přesměrováno na knihovny.cz)

Podpora umožnila plynulý provoz Jednotné informační brány (JIB) a její transformaci do portálu *knihovny.cz*. V rámci projektu byla v roce 2018 udržena nabídka zdrojů. Celkový počet aktivních zdrojů v JIB, který byl spravován v lokální znalostní bázi, činil 344. K 31. 12. 2018 bylo v rámci seznamů e-časopisů zpřístupňováno přes 72 tisíc e-časopisů (z toho 45 970 jako open access). V rámci seznamů e-knih bylo zpřístupňováno přes 188 tisíc e-knih (z toho 30 941 jako open access). Portfolia zpřístupňovaná v SFX JIB byla průběžně aktualizována podle podkladů dodaných z NK ČR, MZK, MLP, Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně, Univerzity Karlovy a dalších

knihoven registrovaných v JIB. Úpravy v portfoliích byly prováděny ve spolupráci s portálem *knihovny.cz*. Počet dotazů Z39.50 služby přebírání záznamů 188 registrovanými knihovnami byl v roce 2018 rekordní (od roku 2004), činil 6 602 723, což bylo do značné míry způsobeno změnou defaultního nastavení a automatických oprav systému KP-SYS. U dotazů knihoven s jiným systémem došlo k mírnému poklesu – od podzimu 2018 knihovny začaly využívat přebírání záznamů z portálu *knihovny.cz*.

Multilicenční zpřístupnění elektronických informačních zdrojů

Odpovědný pracovník: PhDr. Hana Nová

URL: <http://visk.nkp.cz/visk-8-a>

V roce 2018 pokračovalo zajištění služby přístupu k elektronickým informačním zdrojům. České zdroje – Mediální databázi firmy Anopress využívalo 64 knihoven a databázi právních informací ASPI firmy WoltersKluwer 31 knihoven. Databázi zahraničních deníků a populárně naučných časopisů *LibraryPress-Display* si vybralo 20 knihoven.

Zajištění provozu a rozvoje oborových informačních bran v celonárodním měřítku pro obory knihovnictví a vědeckých informací a hudby

Odpovědný pracovník: Mgr. Eva Bartůňková

URL: <http://kiv.nkp.cz/>

Hlavním cílem projektu v roce 2018 bylo pokračovat v rutinním provozu dvou oborových bran NK ČR, a to KIV (knihovnictví a informační věda) a MUS (hudba), a dovést je k integraci do Centrálního portálu knihoven.

V oblasti knihovnických činností pokračoval výběr, hodnocení a zpracování internetových zdrojů do databází KKL (pro KIV) a NKC (pro MUS) včetně kontroly a oprav odkazů internetových zdrojů v databázi KKL a NKC. Oborová brána MUS ve svém informačním portálu přináší oborové zpravodajství, informace o projektech apod. Oborová brána KIV je součástí portálu Knihovnického institutu *Informace pro knihovny*, který tak plní oborovou informační funkci. Oborová brána si ponechala vyhledávací funkce a informace týkající se brány samé, jejich zdrojů a vyhledávání. V technické oblasti podpora umožnila fungování služeb MetaLib a SFX. K připravované změně dojde od začátku roku 2019, kdy funkci vyhledávání převezmou po systému MetaLib tzv. oborové řezy CPK.

Koncepce integrace cizinců v roce 2018

Rozšíření fondu knihoven o dokumenty vhodné pro cizince a jejich integraci

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová, M.A.

Cílem projektu bylo pořízení atraktivních knižních titulů pro cizince žijící v ČR. Vybrané jazyky – ukrajinština, ruština, vietnamština a arabština – byly zvoleny dle složení nejpočetnějších skupin zde žijících cizinců původem mimo země EU, kteří také tvoří největší skupiny přistěhovalců (kromě Slováků) do ČR. Výběr byl doplněn o učebnice českého jazyka. Knihy budou distribuovány do krajů.

Kurz mezikulturních kompetencí

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová, M.A.

V rámci projektu proběhly v roce 2018 dva dvoudenní kurzy interkulturních kompetencí pro knihovnice a knihovníky. Jeden z kurzů se konal v Praze, druhý v Brně. Oba lektoroval Shumran Hafoudh a organizace je zajistila nezisková organizace Slovo 21. Oba kurzy byly velmi pozitivně hodnoceny.

Nabídka interkulturních služeb v Masarykově veřejné knihovně Vsetín

Odpovědný pracovník: Kateřina Nekolová, M.A.

Projekt navázal na loňský pilotní běh rozšiřování interkulturních služeb v Masarykově veřejné knihovně Vsetín. K hlavním aktivitám projektu patří: nákup literatury, cílená propagace knihovnických služeb, rozšíření spolupráce a prohlídky knihovny pro cizince a kulturně-vzdělávací akce.

Mezinárodní projekty

Spolupráce se společností Google

Hromadná digitalizace historických a vzácných dokumentů

Odpovědný pracovník: PhDr. Miroslava Hejnová; Mgr. Adolf Knoll

Finanční podpora prací ze strany NK ČR: MK ČR/VISK 6 (financování přípravy dokumentů k digitalizaci)

Rok 2018 byl osmým a zároveň posledním rokem spolupráce se společností Google na PPP projektu *Hromadná digitalizace historických a vzácných dokumentů ve spolupráci se společností Google*. V tomto roce bylo digitalizováno 23 017 historických a vzácných dokumentů. Tento počet však není konečný, neboť na digitalizaci bylo odesláno místo osmi domluvených transportů pouze sedm transportů. Důvodem byla žádost společnosti Google o přesunutí jednoho transportu z důvodu epidemiologického onemocnění celého digitalizačního pracoviště na začátek roku 2019. Tato chybějící várka reprezentující 20 třípatrových vozíků s počtem přes 3 000 svazků odjede na digitalizaci 23. ledna 2019. Tím bude digitalizováno sjednané množství dokumentů pro rok 2018. Výsledky digitalizace jsou o toto číslo dočasně sníženy. Přesný počet bude znám po digitalizaci lednové várky. Ve srovnání s rokem 2017 se dá už nyní předpokládat, že bude dosaženo podobného množství digitalizovaných dokumentů jako v přechozím roce. Posunutím termínu digitalizace na začátek roku 2019 nevzniknou žádné nároky na finanční prostředky, neboť přípravné práce již byly vykonány a knihy jsou připraveny k odeslání.

Do Manuscriptoria bylo v roce 2018 konvertováno dalších cca 20 500 komplexních digitálních dokumentů do standardu TEI P5 ENRICH SCHEMA dle parametrů podprogramu VISK 6.

Staženo bylo na server NK ČR 30 426 dokumentů – z toho asi 15 % jsou dokumenty SK. Od počátku projektu bylo digitalizováno více než 185 000 dokumentů (dle statistik Google).

Statistiky Google Books ukazují, že celkem přistoupilo v Google Books k digitalizovaným knihám z NK ČR od dubna do října 2018 (nejnovější statistiky k dispozici) 6 712 546 uživatelů (nejvíce užívaná kniha přitom měla téměř 39 000 uživatelů). Uživatelé z celého množství zpřístupněných knih konzultovali nejvíce knihy v němčině (56 %), latině (19 %), ve francouzštině (5 %) a dále (vše méně než 5 %) v italštině, ruštině, polštině, češtině a dalších jazycích. Všechny digitalizované knihy jsou dostupné prostřednictvím odkazů z katalogu starých tisků a katalogu SK do Google Books.

K digitalizovaným knihám je možno se dostat prostřednictvím databází NK: STT – Databáze starých tisků ORST: <https://aleph.nkp.cz/cze/stt>; SLK – Online katalog Slovanské knihovny: <https://aleph.nkp.cz/cze/slk> a SKC: <https://aleph.nkp.cz/cze/skc>. Uživatel je odsud navigován do Google Books, případně paralelně do Manuscriptoria.

Česko-slovenská spolupráce při akvizici dokumentů

Česká knihovna při Univerzitní knihovně Bratislava a Slovenská knihovna v NK ČR

Doba řešení: od roku 2006 průběžně

Odpovědný pracovník za NK ČR: Mgr. Jeanne Janoušková

Finanční podpora: MK ČR, MK SR

Projekt je realizovaný na základě dohody ministerstev kultury obou zemí. V jeho rámci nakoupila v roce 2018 NK ČR pro Univerzitní knihovnu v Bratislavě (UKB) 839 titulů knih za 300 085,86 Kč. Celkově byly přidělené finanční prostředky přečerpány o 85,86 Kč. Částka 12 000 EUR, poskytnutá MK SR na nákup slovenských publikací pro fondy NK ČR a SK, byla přečerpána o 0,22 EUR: nakoupilo se celkem 884 publikací, 301 svazků (v hodnotě 4 372,39 EUR) pro NK ČR a 583 svazků (v hodnotě 7 627,83 EUR) pro SK. Podle průzkumu čtenářských preferencí patří slovenské knihy dlouhodobě mezi nejvíce půjčované cizojazyčné tituly (po titulech v angličtině) v NK ČR.

Projekt je velmi úspěšný a přínosný pro obě zúčastněné strany i kvůli garanci vzájemné vydavatelské dostupnosti. Slovenské přírůstky získané postupně za roky trvání projektu jsou přístupné na webových stránkách NK ČR <http://aleph.nkp.cz/web/csknih/2018/index.htm>.